Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Päiväys
Datum

Dnro
Dnr

22.3.2016

Tarja Haaranen,
ympäristöneuvos
ympäristöministeriö

Viite
Hänvisning
Lausunto eduskunnan ympäristövaliokunnalle

Asia
Ärende
VNS 2/2017 vp Valtioneuvoston selonteko ruokapolitiikasta Ruoka2030 Suomi-ruokaa meille ja maailmalle

Selonteko on osa kansallista ruokapolitiikkaa, ja siinä on linjataan politiikan tavoitteet ja keskeiset toiminnan painopisteet pitkälle tulevaisuuteen. Kestävän ruokajärjestelmän globaaleja haasteita ovat ruoan-, veden- ja energiantuotannon riittävyyden varmistaminen rajallisia luonnonvaroja kestävästi hyödyntäen sekä ilmastonmuutoksen ja sen torjuntaan liittyvien toimien vaikutukset ruokajärjestelmään. **Kestävä ruokajärjestelmä on siis tiiviisti sidoksissa ympäristö-, ilmasto- ja energiapolitiikkoihin.** Ilmastonmuutos, raaka-aineiden niukkuus ja muut ympäristöhaasteet edellyttävät ruokajärjestelmän muutosta ja sopeutumista, mutta ne saattavat myös luoda mahdollisuuksia uudelle liiketoiminnalle ja työpaikkojen synnylle. **Ympäristöulottuvuus ja ympäristölaatu ruoan lisäarvona on myös kilpailutekijä** – ja tulevaisuudessa todennäköisesti entistä enemmän.

Kestävä ruokajärjestelmä ja ilmasto- ja energiapolitiikka

Selonteossa tuodaan esille ilmastonmuutoksen torjunnan ja sopeutumisen merkitystä maataloudelle, maatalouspolitiikalle ja ruokajärjestelmän kehittämiselle sekä tuodaan esille **kytkeytyminen ilmasto- ja energiapolitiikan päästövähennystavoitteisiin**. Selonteossa todetaan, että **kuluttajien terveys- ja ympäristötietoisuus on kasvussa ja arvioidaan, että tarve nykyistä voimakkaammille ilmasto – ja ympäristötoimenpiteille todennäköisesti vahvistuu sekä EU että kansainvälisellä tasolla.**

EU:n ilmasto- ja energiapolitiikka ohjaa kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen koko taloudessa. Noin puolet (sekä EU:n että Suomen) päästöistä sisältyy päästökauppaan, joka tulee asettamaan 43 % päästövähennystavoitteen vuoteen 2030 suuren mittakaavan energiantuotannolle ja teollisuudelle. Toinen puoli päästöistä lasketaan nk. taakanjakosektorille. Taakanjakosektorille kuuluvat maatalouden, liikenteen, jätehuollon, rakennusten erillislämmityksen, F-kaasujen, työkoneiden sekä päästökaupan ulkopuolisen teollisuuden ja energiantuotannon päästöt. Maatalouden päästöistä taakanjakosektorille kuuluvat kotieläintuotannon ja viljelyn muut kuin CO2-päästöt. Komission ehdotuksen mukaan Suomen päästövähennys taakanjakosektorilla on 39% vuosina 2005-2030. Maankäyttöön ja sen muutoksiin liittyvät CO2-päästöt lasketaan omalle (nk. LULUCF) sektorilleen.

Taakanjakosektorin päästöistä noin 20 % aiheutuu maataloudesta (kotieläinten tuotannon ja maaperän päästöt). Kotitalouksien kulutuksen päästöistä noin ¾ aiheutuu liikkumisen, asumisen ja ruu-

an päästöistä. Ruuan osuus kulutuksen päästöistä tulee kasvamaan, kun energiantuotantoa kehitetään vähäpäästöiseksi ja nykyistä energiatehokkaammaksi, jolloin erityisesti liikkumisen ja asumisen päästöt vähenevät.

Alkutuotanto

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteena on kehittää yhteisön maataloustuotantoa tasapainoisella tavalla, suojella ympäristöä, huolehtia eläinten hyvinvoinnista ja edistää maaseutualueiden elinvoimaisuutta. Alkutuotannon osalta linjataan, että maataloustuen osalta vaikutetaan siihen, että EU:n yhteinen maatalouspolitiikka myös vuoden 2020 jälkeen huomioi Suomen erityispiirteet. **Suomen erityispiirteiden huomioon ottaminen on ensiarvoisen tärkeää, mutta tarvitaan myös kestävän resurssi- ja ilmastoviisaan tuotantotavan sisällyttämistä maatalouspolitiikan uudistukseen, jotta tavoitteena oleva kestävä ruokajärjestelmä voidaan saavuttaa.**

Selonteossa on esitetty, että tutkimustiedon pohjalta tulisi määritellä, millaiset maatalouden rakennekehitys ja maataloustuotanto takaavat hyvinvoivan maaseudun sekä kestävästi ja vastuullisesti tuotetun ja monipuolisen ruoan kuluttajille. Tämä on keskeinen toimenpide, jolla voidaan edistää tasapainoisen maataloustukipolitiikan toteuttamista.

Selonteossa esitetään, että tavoitteena on korvata nykyinen ympäristökorvausjärjestelmä tehokkaammalla ja viljelijöiden kannalta tarkoituksenmukaisemmalla järjestelmällä. Maaseudun kehittämisohjelma (maatalouden ympäristökorvaus, yritys- ja hanketuet sekä neuvonta) ovat keskeisiä työkaluja vesipuitedirektiivin ja meristrategiadirektiivin eli vesien- ja merenhoidon tavoitteiden sekä maatalouden biodiversiteettitavoitteiden saavuttamisessa. **On tärkeää, että ympäristökorvauksen uudistamisessa kiinnitetään erityistä huomiota tehokkuuden ja vaikuttavuuden lisäämiseen.** Neuvonnalla on myös keskeinen rooli maatalouden ympäristönsuojelun edistämisessä.

Ruokakulttuuri ja ruoan arvostus

Ruokahävikki aiheuttaa merkittäviä ilmastovaikutuksia. Hävikiksi päätyvä ruoka on valmistettu turhaan ja valmistuksesta syntyneet ympäristövaikutukset ovat näin ollen myös turhia. Erityisesti tulee panostaa ravitsemuspalveluiden, kaupan ja kotitalouksien hävikin vähentämiseen, sillä reilusti yli puolet koko ruokaketjun syömäkelpoisesta hävikistä aiheutuu näistä vaiheista. Selonteossa esitetään, että hävikkiä vähennetään elintarvikeketjussa ruuan arvostusta lisäämällä ja parannetaan mittaamista ja hävikin määrän seurantaa elintarvikeketjussa. Ruokajätteen mittaus- ja seurantamenetelmiä tulee kehittää digitalisaatiota hyödyntämällä. Yrityksille on löydettävä kannustavia keinoja ruokahävikin vähentämiseen. **Parhaillaan on käynnissä useita ruokahävikin vähentämiseen liittyviä hankkeita, joissa tunnistaa esteitä ja asioita, jotka lisäävät ruokahävikkiä tai estävät sen vähentymistä ja tunnistetaan hyviä käytäntöjä hävikin** vähentämiseen. Hankkeiden tuloksia tulee jalkauttaa tehokkaasti.

Ruokaturva ja huoltovarmuus

Selonteossa tuodaan hyvin esille, että kestävän ruokajärjestelmän on oltava resurssiviisas. Pääministeri Sipilän hallitusohjelman ´Kiertotalouden läpimurto, vesistöt kuntoon´ – kärkihankkeen eräänä tavoitteena on vähentää vesistöihin huuhtoutuvien ravinteiden ja humuksen määrää ja samalla lisätä maatalouden ravinne- ja energiaomavaraisuutta. Tarkennettuna tavoitteena on lisätä ravinteiden talteenottoa erityisesti Itämeren ja muiden vesistöjen kannalta herkillä alueilla siten, että vähintään 50 % lannasta ja yhdyskuntajätevesilietteestä saadaan kehittyneen prosessoinnin piiriin vuoteen 2025 mennessä. Vaikka tällä hallituskaudella panostetaan merkittävästi ravinteiden kierrätyksen hanketoimintaan, on myös **tärkeää linjata pidemmän aikavälin toimia, joilla parannetaan ravinneomavaraisuutta sekä luodaan ravinteiden kierrätyksellä uutta liiketoimintaa ja talouskasvua.**

Maaperän merkitys ruokaturvassa ja ilmastonmuutoksen hillinnässä on erittäin suuri. Maaperän hiilen lisääminen parantaa peltojen tuottavuutta, sopeutumiskykyä vaihteleviin olosuhteisiin sekä hillitsee ilmastonmuutosta. Suomi on allekirjoittanut Pariisin ilmastokokouksessa Ranskan aloitteen, jonka tavoitteena on lisätä maaperän hiilivarastoja vuosittain neljän promillen verran. Tämä vastaa vuosittaisia ihmisen toiminnasta aiheutuvia hiilidioksidipäästöjä maailmassa. **Tavoitteena on kehittää toimenpiteitä, jotka kasvattavat maaperän hiilen määrää ja siten hyödyttävät viljelijöitä.**

Kilpailukyky

Eräs selvimpiä trendejä viimeisten vuosikymmenten aikana on ollut ekologisen ajattelun nousu ja huoli muuttuvasta ympäristöstä, mikä näkyy myös ekologisesti tiedostavampana kuluttamisena. Nykyään jopa sijoittajat karttavat hiileen sitoutuneiden yritysten osakkeita. Globalisoituvilla ja kovan kilpailun kustannuspaineisilla ruokamarkkinoilla ympäristövastuullisuus korostuu arvona entisestään. Selonteossa tuodaan esille, että tuotteiden hiili- tai vesijalanjälki voi olla tärkeä tekijä. Lisäksi myös luonnonmukaisuus ja kemikaalittomuus voivat ovat tärkeitä näkökulmia.

Julkisissa keittiöissä ja hankinnoissa on merkittävä potentiaali vaikuttaa ruokaketjun kestävyyteen. Eri selvitysten ja haastattelujen mukaan julkisten hankintojen potentiaalia ympäristö-, innovaatio ja elinkeinopolitiikassa ei hyödynnetä, koska hankinnoista puuttuvat tavoitteet, hankintoja ei nähdä strategisen johtamisen välineenä ja hankkijoilta puuttuu osaamista. Laatutekijöiden ml. ympäristö sisällyttäminen hankintoihin on vaikeaa tai jää tekemättä, hankinnoissa ei ole tavoitteellisuutta tai toimintakulttuuria ei kehitetä systemaattisesti. **Hankintaorganisaatiot kaipaavat neuvontaa, ohjeita, vertaistukea sekä hyvien esimerkkien levittämistä** kuten selonteossa on tunnistettu**.** Siksi esimerkiksi Motivan julkaisema opas, joka auttaa julkisen sektorin toimijoita hankkimaan vastuullisesti tuotettuja elintarvikkeita, on erittäin tervetullut.